

УДК 330.332.02

**КРЕАТИВНИЙ ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**

DOI 10.30838/ P.ES.2224.100119.172.355

Поснова Т. В., к.е.н.*Університет державної фіскальної служби України*

У статті досліджено сутність креативного людського капіталу як чинника інноваційного розвитку економіки, де ключову роль відіграють знання, наукоємні технології та нові розробки. Було проаналізоване поняття «креативності» як базису функціонування креативного людського капіталу та подано визначення сутності креативного людського капіталу. Були охарактеризовані умови та фактори формування і розвитку вискоефективного креативного людського капіталу, а також розглянуті гальмуючі чинники його розвитку. З'ясовано, що система державного регулювання соціально-економічних відносин з приводу ефективного відтворення креативного людського капіталу в умовах інноваційної економіки повинна розвиватися під свідомим впливом держави та приватного сектору із врахуванням суспільно-необхідних інтересів всіх сфер суспільства. Регулюючий вплив держави на формування умов та передумов розвитку та відтворення креативного людського капіталу повинен базуватися на розробці науково-обґрунтованих моделей та відповідних державних програм. У зв'язку з цим, було визначено, що першочерговим напрямком є необхідність розробки дієвого механізму впровадження результатів інноваційної діяльності та створення ефективного інституціонального середовища, що зможе забезпечити розвиток талантів і підвищення ефективності креативного людського капіталу. Як наслідок, ці дії мають забезпечити підвищення рівня життя всього населення. Оскільки основним вектором розвитку для України має бути переорієнтація економіки на високотехнологічне виробництво, то в таких умовах держава повинна зробити ставку на креативний людський капітал та інновації.

Ключові слова: креативність; креативний людський капітал; інноваційна економіка

UDC 330.332.02

**CREATIVE HUMAN CAPITAL AS FACTOR
OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ECONOMY**

DOI 10.30838/ P.ES.2224.100119.172.355

Posnova T., Ph.D in Economics,*University of the state fiscal service of Ukraine*

The article explores the essence of creative human capital as the factor of innovative development of the economy, where knowledge, science-intensive technologies and new developments are playing the key role. The notion of "creativity" was analyzed as

© Поснова Т. В., к.е.н., 2019

a base-line for the functioning of creative human capital. The conditions and factors for the formation and development of highly effective creative human capital were described, also the development disincentives were considered. It was founded that the system of state regulation of socio-economic relations concerning the effective reproduction of creative human capital under the conditions of an innovative economy should develop under the conscious influence of the state and the private sector, taking into account the socially necessary interests of all spheres of society. The regulatory influence of the state on the formation of the conditions and preconditions for the development and reproduction of creative human capital should be based on the development of scientifically grounded models and relevant state programs. For this purposes, it was determined that the priority is the need to develop an effective mechanism for the implementation of the results of innovation activities and to create an effective institutional environment that can ensure the development of talent and increase the efficiency of creative human capital. As a result, these actions should ensure an increase in the standard of living of the entire population. Since the main vector of development for Ukraine should be the reorientation of the economy to high-tech production, in such conditions the state should rely on creative human capital and innovations.

Keywords: creativity; creative human capital; innovative economy

Актуальність проблеми. Роль і значення креативного людського капіталу має органічний зв'язок з глобальними процесами, що відбуваються у сучасному світі, де ключовою подією початку 21 століття є перехід від індустріального типу економіки до постіндустріальної економіки, яку загалом можна охарактеризувати як епоху інновацій, яка визначає глибоку трансформацію усіх сторін життя. Для побудови ефективної економіки Україна повинна розвивати інноваційну сферу, що забезпечить державі високий рівень конкурентоспроможності та надасть змогу ефективно відповідати на нові глобальні виклики. Для переходу на інноваційний шляху розвитку економіки України та формування економіки побудованої на знаннях та творчості, необхідне впровадження проривних технологій та відповідне ресурсне забезпечення, де ключову роль відіграє креативний людський капітал.

Аналіз останніх наукових досліджень. На сьогодні існує низка досліджень, які присвячені питанням креативності та креативному людському капіталу як чиннику інноваційного розвитку економіки. Серед найбільш відомих іноземних вчених-дослідників варто виділити Т. Адорно, Ю.Аюпова, Т.Амабіле, С.Медника, Д.Ренцулли, Р.Сімпсона, Д.Гілфорда, Е.Торренса, В.Франкла, Б.Саліхова, П. Бурдьє, П.Кавеса, Т.Касаєву,

Г. Крелла, Ч. Лендрі, П. Шлесингера, Д. Тросбі, Р. Флориду, М. Хоркхаймера, та інших.

В Україні проблемами інноваційної економіки займаються такі вчені як Г.Андрощук, Ф. Беседін, В.Василенко, В.Геєць, О. Гусєв, В.Захарченко, Н.Краус, А. Музиченко, Є.Масленніков, О.Носик та інші. Питання креативної економіки досліджують у своїх працях І. Вахович, А. Вишневський, С. Давимука, О.Дорошенко, Т. Галахова, Д. Лук'яненко, О. Чуль, Л. Федулова, О. Шкурупій та інші. Разом з тим, питання ролі та значення креативного людського капіталу в інноваційній економіці є не достатньо висвітлені в науковій літературі та потребують подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження сутності креативного людського капіталу як чинника інноваційного розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком 21 століття епоха індустріального розвитку у розвинутих країнах світу змінилась епохою інноваційного розвитку, де ключову роль відіграють знання, наукоємні технології та нові розробки. Розвинуті країни світу переходять в стадію інноваційного розвитку, де інноваційні процеси пронизують усі сфери життя: економіку, політику, соціальну сферу, освіту, науку, техніку, виробничі процеси та бізнес. В таких нових соціально-економічних умовах стає дуже актуальною проблема креативності – здатності індивіда створювати нові поняття, формувати нові ідеї та шляхи їх реалізації в економіці. Тому актуальним є питання креативного людського капіталу як фактору інноваційного розвитку економіки.

Вважається, що суспільство та економіка у своєму розвитку проходить шість стій розвитку, що характеризуються головними галузями, ресурсами та товарами, які визначають економічне зростання. До них відносяться: доіндустріальна стадія (визначальним є сільське господарство); індустріальна (основою якої є промисловість); постіндустріальна (базується на сфері послуг), інформаційна (базується на інформаційних системах та технологіях), економіка знань (основою якої є нематеріальні активи та інтелектуальна власність), креативне або інноваційне суспільство (головна роль належить новим ідеям та інноваціям). Таким чином, на інноваційній стадії розвитку інформація та знання стають предметами та засобами праці для креативного мислення, продуктом якого є нові ідеї, що мають великий соціально-економічний ефект [1, с. 4]. В сучасних умовах креативний людський капітал стає

ключовим фактором та основним джерелом конкурентних переваг. Практично у будь-якій сфері виробництва перемагає у результаті той, хто володіє творчим потенціалом.

Для з'ясування сутності креативного людського капіталу, необхідно визначити сфери, в яких він функціонує. Відповідно до класифікації Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) до креативних галузей належать основні, взаємозалежні та опосередковані індустрії. Основні галузі креативної економіки включають рекламну діяльність, колекціонування, кіно та відео музику, сценічне мистецтво, видавництво, виробництво програмного забезпечення, телебачення та радіо, образотворче мистецтво. До взаємозалежних індустрій належить виробництво інформаційних носіїв, споживчої електроніки, музичних інструментів, паперу та друкарської техніки. До опосередкованих індустрій відноситься діяльність у сфері виробництва одягу та взуття, іграшок, товарів для дому, сфера архітектури, дизайну та моди [2].

Соціолог Роберт Кушинг, вивчаючи діяльність креативних галузей, виділив з соціального капіталу креативний капітал, за допомогою чого пояснив виникнення та розвиток інноваційної активності. Крім того, це пояснює диспропорцію розвитку одних регіонів по відношенню до інших. Р.Кушинг пояснив, що для найбільш інноваційно-активних регіонів характерним є наявність креативних спільнот, на основі яких формуються креативні центри (по суті, кластери), які є центрами різноманітності, інновацій та економічного зростання. І саме людський креативний капітал, на думку автора, є ключовим в економічному розвитку [3].

Розглянемо креативність як основу функціонування креативного людського капіталу. Поняття «креативність» вперше було вжито у 1922 році психологом Д. Сімпсоном. На його думку, «креативність» - це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, тобто «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення».

Одне з найперших визначень креативності сформував американський учений, професор Стенфордського університету Джон Као: «Креативність – це цілісний процес генерації ідей, їх розвитку та перетворення на цінності. Цей процес поєднує в собі те, що люди називають новаторством» [4].

Д. Гілфорд вважає, що креативність багатовимірна і включає в себе готовність ризикувати, розвинути інтуїцію, вміння швидко переключатися

з одного об'єкта на інший, швидко знаходити вирішення виникаючих соціальних і економічних завдань [5].

С. Тейлор розглядав креативність не як єдиний фактор, а як сукупність здібностей, кожна з яких може бути представлена в різному ступені при вирішенні виникаючих завдань [6].

Е. Торренс визначає креативність як здатність до загостреного сприйняття недоліків, проблем, прогалин в знаннях, в процесі ідентифікації недостатньої інформації [7].

Д. Ренцуллі розглядає креативність як особливості поведінки індивідуума, які виражаються в оригінальних способах отримання продукту, досягнення вирішення проблеми соціального чи економічного характеру в результаті нових до неї підходів з різних точок зору [8].

А. Меднік вважає, що креативність є процесом реконструювання елементів в нових комбінаціях, які відповідають купівельній спроможності [9].

Т. Касаєва вважає, що креативність, це особлива сукупність унікальності навичок, які характеризують людину як особливо цінний ресурс у економічному розвитку. Креативна природа людського капіталу знайшла своє відображення в онтологічній концептуалізації, що специфікує людський капітал у найбільш загальних поняттях «свідомість – інтелект – знання» [10].

На думку Б.Саліхова, оскільки в основі будь-яких інновацій лежать унікальні, неординарні ідеї та знання, то здатність людей нестандартно мислити та виробляти нові, оригінальні ідеї називається креативністю. Визначений потік цінностей, що використовується економічним суб'єктом для створення нових ідей та отримання будь-яких інших результатів творчості, заключає в собі ознаки капітального блага та може називатися креативним капіталом. Слідуючи зворотній логіці, креативний капітал, це цілеспрямований потік специфічних цінностей, що створюють нові цінності у формі оригінальних, унікальних ідей та новітніх знань.

Отже, по-перше креативність як здатність до творчого мислення і дії, є креативним потенціалом суб'єкта економіки, по-друге, цілеспрямована і ціннісно-суттєва актуалізація креативного потенціалу перетворює його на креативний капітал, тобто в реальну готовність креативного потенціалу бути використаним в конкретному напрямку творчої діяльності, по-третє, креативність як реальність креативного мислення та одночасно дії, є вже не просто готовий, а функціонуючий креативний капітал, що виступає у

якості креативного потенціалу, який реалізується та створює додану вартість [11, с. 46].

Таким чином, креативний людський капітал можна визначити як сукупність оригінальних знань, креативних здібностей, навичок та вроджених талантів, витрати на оволодіння якими чи їх розвиток у майбутньому можуть приносити дохід, внаслідок створення інноваційних продуктів.

Умовами формування та розвитку високоефективного креативного людського капіталу є:

- потреба у масштабних інноваціях, які визначають зростаючий попит на унікальні ідеї, що здатні перетворюватися у нові знання;
- наявність у суспільстві адекватної науково-освітньої системи, що здатна забезпечити таку щільність когнітивного простору, яка може задовольнити запити економічних агентів у розвитку їх ключових компетенцій.

До факторів формування та розвитку креативного людського капіталу слід віднести:

- високий рівень мотивації економічних агентів у безперервному самовдосконаленні як функції раціональних очікувань у захисті прав інтелектуальної власності та можливості найбільш повно реалізувати свій креативний потенціал;
- релевантна якість управління в інноваційній економіці, що потребує відтворювальних концептів у сфері освіти та самоосвіти [11, с. 47].

Досвід розвитку багатьох країн світу свідчить про те, що ресурсні обмеження можна вдало подолати за допомогою сил, за якими стоїть креативний людський капітал. У нових умовах глобалізації, посилення конкуренції, боротьби за якість продукції, інновації є головним вектором економічного розвитку, що підвищує ефективність суспільного виробництва. Об'єктивною реальністю в даний час стало розуміння того, що наука і вся її інфраструктура набуває вирішального значення, яке дозволяє креативні ідеї перетворювати в конкурентні переваги. Адже, саме новаторські креативні ідеї - основа успішної практичної діяльності в будь-якій сфері економіки.

У затвердженій Указом Президента України «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»» визначається, що ключовими напрямками розвитку нашої держави є інноваційне спрямування, яке ґрунтується на активному використанні знань і наукових досягнень, стимулюванні

інноваційної діяльності, створенні сприятливого інвестиційного клімату, оновленні виробничих фондів, формуванні високотехнологічних видів діяльності та галузей економіки. Сталий розвиток орієнтований насамперед на людину та поліпшення якості її життя у сприятливому соціально-економічному середовищі та екологічно чистому, здоровому, різноманітному природному довіллі. Високий інтелектуальний рівень людського капіталу має забезпечити конкурентоспроможність країни у майбутньому [12].

В Україні існують проблеми, що заважають ефективному формуванню та розвитку креативного людського капіталу. Це пов'язано з тим, що результативність, якість функціонування і структура креативного людського капіталу в інноваційній економіці – не повністю відповідають потенційним потребам ефективного розвитку економіки. Українська економіка на сьогоднішній день характеризується відсталою структурою та низькоукладними технологіями. Крім того, система підприємницької діяльності, що сформувалася під впливом нав'язаних Україні ззовні неоліберальних реформ, є вкрай несприйнятна до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій.

Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно визначити вихідні позиції основних компонентів національної інноваційної системи, ступінь їх відповідності вимогам інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, виявити слабкі сторони і перепони, що гальмують такий розвиток, а також наявні переваги і потенційні можливості щодо здійснення узгоджених системних змін [12].

До гальмуючих чинників можна віднести: неефективну державну політику, зменшення чисельності населення, відтік науковців й учених за кордон, непривабливість України, за винятком великих міст, як постійного місця проживання для творчих людей. У цьому випадку єдине, що може зробити влада – це фінансове, законодавче, організаційне сприяння ініціативам й ідеям креативного середовища, надання фізичного простору для їх реалізації і максимум свободи [13]. Однак, зараз можна спостерігати, що органи державної влади не зовсім розуміють той факт, що креативна економіка, крім економічних вигод, створює нематеріальні цінності, що здатні здійснити значний вплив на економіку. Крім того, відчувається відсутність відповідного механізму державного управління в країні, який повинен забезпечити ефективний розвиток інноваційної економіки, механізму достатньо результативних заходів у напрямі

управління процесами відновлення інноваційно-технологічної, інноваційно-освітньої і соціальної інфраструктури ефективного для розвитку креативного людського капіталу; системи ефективних взаємовідносин між суспільством та державою, власниками засобів виробництва і креативним людським капіталом, що забезпечать ефективний інноваційний розвиток країни [14].

Система державного регулювання соціально-економічних відносин з приводу ефективного відтворення креативного людського капіталу в умовах інноваційної економіки повинна розвиватися під свідомим впливом держави та приватного сектору із врахуванням суспільно-необхідних інтересів всіх сфер суспільства. Регулюючий вплив держави на формування умов та передумов розвитку та відтворення креативного людського капіталу повинен базуватися на розробці науково-обґрунтованих моделей та відповідних державних програм. Звідси стає зрозумілим, що система регулювання відтворення креативного людського капіталу може як комплекс заходів, що направлений на підвищення ефективності системи соціально-економічних відносин формування, розвитку та використання креативного людського капіталу. Вивчення процесів формування, розвитку та відтворення креативного людського капіталу у постіндустріальному суспільстві показує, що цей процес реалізується за допомогою двох основних підсистем системи відтворення креативного людського капіталу. Перша підсистема – відтворення усупільненої робочої сили, тобто сукупності соціально-економічних відносин, що склалися у суспільстві, що забезпечують відтворення здібностей працівників до творчої праці. Друга підсистема – суспільно-політичні фактори та соціально-економічні відносини розвитку постіндустріального суспільства, інноваційної економіки [15, с.39].

Актуальним питанням для національної економіки України впродовж усього періоду її незалежності залишається забезпечення підвищення рівня мотивованості суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності в умовах обмеженості фінансування освіти, науки та прогресивних технологій. І на сьогодні стратегічним завданням є акцентування уваги на визначенні пріоритетності ідей інноваційного характеру в розвитку економіки, гідного фінансування науково-дослідної діяльності фундаментального і прикладного характеру, на збільшенні обсягів використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі навчальних закладів, на збільшенні питомої ваги

наукоємної продукції, на розвитку новітніх секторів економіки (наприклад, пов'язаних з розробкою біотехнологій, інформаційних технологій, нанотехнологій тощо), що загалом має бути спрямовано на поліпшення міжнародної конкурентоспроможності країни і гарантування при цьому відповідних темпів соціально-економічного розвитку та перманентного підвищення якості життя населення [16].

Висновки. У статті було з'ясована сутність креативного людського капіталу як чинника інноваційного розвитку економіки. Зокрема, було проаналізоване поняття «креативності» як базису функціонування креативного людського капіталу. Було визначено, що креативний людський є сукупністю оригінальних знань, креативних здібностей, навичок та вроджених талантів, витрати на оволодіння якими чи їх розвиток у майбутньому можуть приносити дохід, внаслідок створення інноваційних продуктів. Були з'ясовані умови та фактори формування та розвитку високоефективного креативного людського капіталу. Також у статті розглянуті гальмуючі чинники розвитку креативного людського капіталу. У зв'язку з цим, було визначено, що першочерговим напрямком є необхідність розробки дієвого механізму впровадження результатів інноваційної діяльності та створення ефективного інституціонального середовища, яке зможе забезпечити розвиток талантів і підвищення ефективності креативного людського капіталу. Як наслідок, ці дії мають забезпечити підвищення рівня життя всього населення. Осільки основним вектором розвитку для України має бути переорієнтація економіки на високотехнологічне виробництво, то в таких умовах держава повинна зробити ставку на креативний людський капітал, конкурентоздатну освіту та науку, а також передові технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Журавлев В.А. Креативное мышление, креативный менеджмент и инновационное развитие общества // Креативная экономика. – 2008. – Том 2. – № 4. – с. 3-8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creativeconomy.ru/lib/3825>
2. Всесвітня організація інтелектуальної власності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wipo.int/portall/en/>
3. Cushing R. Creative capital, diversity and urban growth: unpublished manuscript. Austin (texas), 2001. December.
4. Kao J. Innovation nation: How america is losing its innovation edge, why it matters, and what we can do to get it back / J. Kao. – N.Y.: Free press, 2007. – 306 p.

5. Гилфорд Д.П. Природа человеческого интеллекта / Д.П. Гилфорд. – М. : Прогресс, 1971. – 123 с.
6. Taylor C.W. Various approaches to and definitions of creativity//R.Sternberg, T.Tardif (eds.) The nature of creativity. Cambridge :Cambr.press, 1988.p.429-446.
7. Torrance E.P. The nature of creativity as manifest in the testing// R.Sternberg, T.Tardif (eds.) The nature of creativity. Cambridge: Cambr. Press,1988. P.43-75.
8. Renzulli J.S. The enrichment triad model: a guide for developingdefensible programs for the gifted and talented/ J.S. Renzulli.– Wethersfield,conn. : Creative loaming press, 1977. –168 p.
9. Mednick S.A. The associative basis of the creative process / S.A. Mednick // Psiholrev. – N.Y., 1962. – vol. 6. – p. 220–232.
10. Касаева Т.В. Политэкономические императивы воспроизводства индивидуального человеческого капитала: Автореф. дис. ...док. эконом. наук.– Пятигорск, 2014. – 41с.
11. Салихов Б.В. Креативный капитал в экономике знаний: Монография / Б.В.Салихов. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2017. – 274с.
12. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
13. Скавронська І.В. Емпіричне оцінювання передумов становлення креативного класу в Україні / І.В. Скавронська, Р.О. Ріпка // «Young scientist». – 2007. – № 2 (42). – с. 339-344. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/79.pdf>
14. Федулова Л.І. Перешкоди та проблеми на шляху розвитку креативної економіки в Україні / Федулова Л.І., Ціпуринда В.С. // Інноваційна економіка. - № 7-8, 2017. – с. 13-20. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ie.at.ua/ie_2017/inneko_7-8-2017.pdf
15. Проблемы формирования главной производительной силы постиндустриального общества (теория и практика) / Под общ. ред. к.э.н. Савиной М.В.- М.: Тиссополиграф, 2008.- 202 с.
16. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: Монографія/ С. А. Давимука, Л. І. Федулова ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». – Львів, 2017. – 528 с.

REFERENCES:

1. Zhuravlev, V.A. (2008). Kreativnoye myshleniye, kreativnyy menedzhment i innovatsionnoye razvitiye obshchestva [Creative thinking, creative management and innovative development of the society]. *Creative Economy*, 4, 3-8. Retrieved from <https://creativeconomy.ru/lib/3825> [in Russian]
2. Vsesvitnya orhanizatsiya intelektual'noyi vlasnosti. [Worldwide Organization of Intellectual Property]. (n.d.) <https://www.wipo.int/portal/en/>. Retrieved from <https://www.wipo.int/portal/en/>

3. Cushing, R. (2001). *Creative capital, diversity and urban growth*. Austin (Texas).
4. Kao, J. (2007). *Innovation nation: How America is losing its innovation edge, why it matters, and what we can do to get it back*. N.Y.: Free press, 306 p.
5. Gilford, D.P. (1971). *Priroda chelovecheskogo intellekta [The nature of human intelligence]*. Moscow, Progress.
6. Taylor, C.& Tardif, T., R.Sternberg R., (eds.) (1988). *Various approaches to and definitions of creativity The nature of creativity*. Cambridge, Cambr.press, 429-446.
7. Torrance E.P., Sternberg, R., Tardif, T. (eds.) (1988). *The nature of creativity as manifest in the testing. The nature of creativity*. Cambridge: Cambr. Press, 43-75.
8. Renzulli J.S. (1977). *The enrichment triad model: a guide for developingdefensible programs for the gifted and talented*. Wethersfield, conn. : Creative loaming press.
9. Mednick, S.A.(1962). *The associative basis of the creative process*. N.Y., 6, 220–232.
10. Kasayeva, T.V. (2014). *Politekonomicheskiye imperativy vosproizvodstv individual'nogo chelovecheskogo kapitala [Political and economic imperatives of reproduction of individual human capital]* Extended abstract of candidate's thesis, Pyatigorsk, 41p. [in Russian]
11. Salikhov, B.V. (2017). *Kreativnyy kapital v ekonomike znaniy [Creative Capital in the Knowledge Economy]*, Moscow, «Dashkov i Ko» [in Russian]
12. Stratehiya innovatsiynoho rozvytku ukrayiny na 2010–2020 roky v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv. [Strategy of innovation development of Ukraine for 2010-2020 in the context of globalization challenges]. (n.d.) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian]
13. Skavrons'ka, I.V& Ripka, R.O. (2007) Empirychnе otsynyuvannya peredumov stanovlennya kreatyvnoho klasu v Ukrayini [Empirical assessment of the preconditions for the formation of a creative class in Ukraine]. *Young scientist*, 2 (42), 339-344. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/79.pdf> [in Ukrainian]
14. Fedulova, L.I. & Tsipurynda, V.S. (2017). Pereshkody ta problemy na shlyakhu rozvytku kreatyvnoyi ekonomiky v Ukrayini [Obstacles and problems on the way of developing a creative economy in Ukraine] *Innovatsiyna ekonomika*. 7-8, 13-20. Retrieved from:: http://ie.at.ua/ie_2017/inneko_7-8-2017.pdf [in Ukrainian]
15. Savina, M.V. (2008). *Problemy formirovaniya glavnoy proizvoditel'noy sily postindustrial'nogo obshchestva (teoriya i praktika) [Problems of the formation of the main productive force of post-industrial society (theory and practice)]* Moscow, Tisso-poligraf. [in Russian]
16. Davymuka, S. A. & Fedulova, L. I. (2017). *Kreatyvnyy sektor ekonomiky: dosvid ta napryamy rozbudovy [Creative economy sector: experience and directions of development]*. L'viv, State Enterprise "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolyshny of the National Academy of Sciences of Ukraine" [in Ukrainian]